

REVISTA ARĂDEANĂ „SALONUL LITERAR”

Dumitru Vlăduț

Cuvinte-cheie: *mensual, simbolist, modern, colaborări, Al. T. Stamatiad*

Alături de „Hotarul” și „Înnoirea”, „Salonul literar” este una din importante reviste culturale interbelice apărute la Arad. Mai modeste, dar nicidecum neglijabile erau „Voința poporului” (1923) și „Tribuna nouă” (1924). Toate continuau tradiția unor reviste mai vechi din Arad precum „Lumina”, „Biserica și școala”, „Tribuna poporului”, „Românul” ș.a. care sunt mărturiile ale înfloritoarei publicistici de aici, de un foarte bun nivel profesional.

„Salonul literar” a fost fondată de poetul simbolist Al. T. Stamatiad (1885-1956) din București și a apărut lunar la Arad din 15 martie 1925 până în 15 mai 1926 (12 numere) având o decisă orientare modernă. Apărută la granița de Vest, ea a avut un important rol național, acela de a face cunoscute valorile românești.

Revista s-a remarcat printr-un profesionalism accentuat și un bun gust în ceea ce a publicat. Ea a obținut aproape mereu colaborări prestigioase¹ de la nume precum Eugen Lovinescu, Perpessicius, T. Vianu, I. Minulescu ș.a. menținându-și în acest fel altitudinea intelectuală. A publicat versuri originale și traduceri, eseuri, critică literară, recenzii și cronicile literare, proză, având și rubrica „Știri și însemnări literare”.²

Programul revistei reprezintă un caz rar de slabă legătură între ceea ce se spune aici și ce se publică în revistă. Ne și întrebăm de aceea dacă este vorba de un articol-program. Intitulat *Puterea ideii* și semnat de D. Nanu, cunoscut ca autor de poezie conceptuală, el este întâi de toate cam prolix și nu dezvăluie deloc orientarea publicației în materie de literatură, obiective ori direcții de urmat. Dacă nu ar deschide primul număr și ar fi așezat în alt loc ar putea fi

¹ Cf. în privința semnării colaborărilor prestigioase și I. Hangiu, *Dicționar al presei literare românești (1790-1982)*. Argument de Ion Dodu Bălan, București, Editura Științifică și Enciclopedică, p. 304; *Dicționarul general al literaturii române, S/T*. Coordonator general: Eugen Simion, București, Editura Univers Enciclopedic, 2007, p. 34.

² Cf. în privința naturii celor publicate și: Petre Pascu, *Reviste din trecut. „Salonul literar”*, în „România literară”, 1969, nr. 40, p.13; I. Hangiu, *op. cit.*, p.34;

considerat ca o contribuție de publicistică. Plecând de la un citat din lucrarea lui Emerson *Solitudine și societate* în care acesta vorbea de presă ca semn distinctiv al unei societăți civilizate prin aceea că un ziar contribuie la cultura sufletească a persoanelor, autorul articolului își propunea să se oprească asupra funcțiilor sociale ale presei. El arată imediat că publicațiile, fie ele polemice, fie obiective „sunt menite să ție un echilibru statornic în sufletul maselor față de problemele ce le frământă și le orientează activitatea”.³ Într-un limbaj avântat suferind de amplificare retorică, D. Nanu arată apoi și ceea ce crede el a fi menirea publicistului:

„Publicistul e semănătorul ideilor de dreptate și înfrățire ale celor aleși, e persecutorul vițiilor ce se strecoară în moravuri pe căi piezișe și sapă la așezămintele sănatoase, e inima și avântul publicului, e voința unită, conștientă a energiilor latente, nu egoismul unei clase împotriva tuturor.”⁴

Publicistul ar mai fi de asemenea o călăuză a cititorilor spre atmosfera intelectuală elevată pregătită de marii gânditori ai timpurilor.

Există apoi în opinia lui D. Nanu câteva exigențe în privința publicistului: el trebuie să fie cinstit, să fie sincer, să fie convins de ideea pe care o apără, să fie talentat și competent căci numai astfel poate face un real serviciu oamenilor. De aici, într-un limbaj avântat, care este mai degrabă cel al presei din epoca romantismului pașoptist, D. Nanu insistă asupra forței pe care o reprezintă ideile.

El o exemplifică prin cazul Germaniei unde ea, ideea, lansată întâi de poeți, receptată în școală și propagată în popor, „strânge sufletește cu mult înainte de acțiunea lui Bismark – micile stătuțe germanice în gândul unui puternic imperiu”.⁵ Se fac aluzii și la puterea ideii de a-i uni pe români într-un singur stat. Prin urmare, trage concluzia autorul articolului, „E neasemănată puterea misterioasă a ideii”.⁶ Este deci bine ca, în ceea ce numește el „oastea ei” (a ideii), pe lângă „comandanți iluștri” să existe cât mai mulți slujitori soldați ai ei, cu condiția pătrunderii de sfințenia menirii sale și iubirii ei.

Ideea se slujește altruist, prin sacrificiu, aceasta aducând și satisfacția pe care „niciodată nu o poate cunoaște egoismul cu înfrigurata și agitata lui goană după satisfacțiile ambițiilor proprii”.⁷ Chiar dacă și în presă sunt atâtea spirite puse în slujba unor interese, „totuși întotdeauna biruința va fi de partea cauzelor drepte”.⁸ Adevărul poate birui pentru că, spune autorul

³ D. Nanu, *Puterea ideii*, în „Salonul literar”, 1925, martie, nr. 1, p. 1

⁴ *Ibidem*, p. 1

⁵ *Ibidem*, p. 1

⁶ *Ibidem*, p. 1

⁷ *Ibidem*, p. 1

⁸ *Ibidem*, p. 1

programului, negustorii de opinii îi pot cumpăra cu bani pe redactori, nu însă și pe cititori.

O idee importantă în spațiul articolului este că publicistul trebuie să fie un agent de armonizare a sufletului mulțimilor. Pentru aceasta însă îi este necesară lui însuși armonia lăuntrică. Aceasta presupune că publicistul trebuie să fie străin de acea discordanță a unor inși a căror caracteristică e aceea că sunt, potrivit observației unui om politic român citat de autor dar fără a fi numit, „constanți în sinceritate și schimbători în convingeri”.⁹ Dimpotrivă, atrage atenția D. Nanu:

„statornicia în convingeri, nu numai în sinceritate, e secretul aceluia prestigiu de care se bucură purtătorii ideilor de adevăr”.¹⁰

Inconsecvenții n-ar avea din aceste motive nimic de oferit mulțimilor care tocmai de aceea îi sancționează.

Ideea că publicistul e factor de armonizare a mulțimii, că succesul său depinde de propria-i armonie interioară e reluată și spre finele articolului de autor.

De aceea autorul articolului despre „Salonul literar” din *Dicționarul general al literaturii române*, Ion Istrate, susține că articolul-program la care ne-am referit „mărturisește intenția publicației de a se transforma într-un «agent de armonizare a sufletului mulțimeii»”.¹¹ Această intenție nu e însă niciunde enunțată, explicită. Cel mult se poate admite că e un articol *pro-domo*.¹²

Segmentul literar cel mai bine reprezentat este cel al liricii, fie că e vorba de poezie originală, de traduceri din lirica universală sau de transpuneri din română în franceză.

Simbolist de descendență macedonskiană prin temperament și expresie, Al. T. Stamatiad a fost extrem de atent cu poezia confrăților simboțiști, publicându-i pe cât s-a putut în paginile revistei. Ca discipol al lui Macedonski, directorul a cultivat memoria magistrului¹³ făcându-i cunoscute unele poezii în limba franceză: *L'éphèbe aux pâles yeux*, *La forge* (nr. 2), *Le Gaurissankar*, *Le crâne* (nr. 7), *Foi* (nr. 10), *Pâle, il me dit* (nr. 12). În numărul 1 i se publică de asemenea proza *Nuvele fără oameni*.

Dintre contemporanii săi simboțiști sunt prezenți cu poezie în paginile „Salonului literar” Eugeniu Ștefănescu-Est cu: *Vreme cenușie*, *Privim de pe*

⁹ *Ibidem*, p. 2

¹⁰ *Ibidem*, p. 2

¹¹ *Dicționarul general al literaturii române*, S/T. Coordonator general: Eugen Simion, București, Editura Univers Enciclopedic, 2007, p. 34.

¹² Vezi în acest sens și Petre Pascu, *stud. cit.*, rev. cit., nr. cit., p.13,

¹³ Vezi și *Ibidem*, p. 13

terasă ziua, *Visăm plângând cu-aceleași lacrimi* (nr. 6), *Poeme de argint din lună* (nr. 9), *Oglinda lacului albastru* (nr. 10), *Seara lăcrămează-n parcul...* (nr. 12), Ion Minulescu (*Echinox de toamnă*, nr. 3; *Toamnă*, nr. 7), Marcel Romanescu (*Psalm*, din volumul în curs de apariție *Cuiburi în soare*, nr. 12), Al. Gherghel (*Am fost rege*, nr. 1).

Foarte activ cu poezie simbolistă originală se dovedește însuși directorul revistei care publică aproape în fiecare număr: *În primăvară*, *Timiditate* (nr. 1), *Sonet* (nr. 3), *Poema primăverei*, *Poveste* (nr. 4-5), *Toamnă* (nr. 6), *Întuneric* (nr. 7), *Apus de toamnă*, *Urmează-ți zborul, te avântă*, ambele din volumul *Poezii*, editat de Casa Școalelor (nr. 8), *Poema morții* (din volumul în curs de apariție *Peisagii sentimentale* (nr. 12) ș.a.

Împrejurarea că revista a fost fondată de un simbolist și că a publicat multă poezie simbolistă l-a determinat pe Iulian Negrilă să afirme că „Salonul literar” ar fi „ultima revistă simbolistă din peisajul revuistic românesc”.¹⁴ Autorul mai afirmă printre altele:

„Poezia de la „Salonul literar” a fost dominată de cunoscuți scriitori simbolști ai timpului. Dintre ei îi amintim pe Dimitrie Anghel, un scriitor rafinat, asupra căruia a avut influență simbolismul scriitorilor universalii ca Paul Verlaine, J. Moréas, Shelley, V. Hugo, Albert Samain, H. de Régnier, Fr. Jammes, Charles Guérin ș.a.”¹⁵

Trebuie avut însă în vedere că D. Anghel trecuse în lumea umbrelor de peste un deceniu (din 1914), iar aici i se publică din nou doar o proză datată 4 aprilie 1912, intitulată *În furtună* (nr. 9 ianuarie 1926), nu însă și poezie simbolistă în română. În numărul 3 i se traduce de asemenea de către Leo Bachelin în franceză poezia *Scrisoare* (*Lettre*), mai puțin simbolistă. Îi mai sunt publicate de asemenea o traducere din Hugo (nr. 11) și alta din H. de Régnier (nr. 12). Pe de altă parte, în paginile revistei există multă poezie de cu totul altă natură decât simbolistă. Mai întâi, până la numărul 8 îl găsim aproape în fiecare număr pe Aron Cotruș cu poezii sociale sau meditative: *De-aproape sau din depărtări* (nr. 1), *Primăvară*, *În cimitir*, *Se-mprăștie sălbatic tinerețea mea...*, *Cad într-una florile de pruni...*, *Clopotele*, *Corabia nălucă...*, *De m-aș fi născut, naturo, după voia mea!...* (nr. 2), *Când stau gândind...*, *Viață, port feeric...*, *Duminica*, *Doamne, sunt sătul de-a căuta...*, *Copilăria* (nr. 3), *Minerul* (nr. 4-5), *Prin întuneric de pădure*, *Firul de iarbă*, *La atac* (din volumul *Versuri* de la Librăria Diecezană Arad) (nr. 6), *M-am întrebat*, *Mi-am deschis ferestrele* (din volumul în curs de apariție *În robia anilor*) (nr. 8).

¹⁴ Iulian Negrilă, „Salonul literar” -ultima revistă simbolistă din peisajul revuistic românesc, în vol. *Secvențe din istoria presei românești*, Coordonator: Ilie Rad, Cluj-Napoca, Editura Tribuna, 2007, p. 161

¹⁵ *Ibidem*, p. 162

Dintre poeții prezenți în „Salonul literar” care publicaseră deja în volum, fiind deja un nume, îl avem în vedere pe V. Demetrius, autor al unei lirici contaminate de simbolism. În numărul 3 publică poezia *Psalmistul*, în numărul 9 *Iarnă*, în numărul 12 *Adolescent*.

Alexandru Dominic, pe care unii critici (Mircea Scarlat îndeosebi) l-au alăturat neosimbolismului, iar Eugen Lovinescu l-a încadrat poezilor realiști și sociali, colaborează cu poezia violent-retorică *In căutarea ta, Doamne*, poezie în care protagonistul liric, răscolit de „absența divinității, considerându-se pădurea ei”¹⁶ așteaptă fulgerul.

Un poet de asemenea afirmat, apreciat atât de G. Călinescu, cât și de Lovinescu, este Mihail Celarianu pe care îl găsim în paginile „Salonului literar” cu poezii cu titluri ca *Chemare în larg* (nr. 2), *Cântecul orelor* (nr. 6), *Înnoptare* (nr. 10).

Un alt poet, venit din vechiul Regat și stabilit în Arad care publică stăruitor la „Salonului literar” este Al. Popescu-Negură, originar din Rm. Sărat, poet, firește, mai puțin cunoscut. Sosit în 1921 la Arad ca trimis al ziarului „Dacia” din București¹⁷, el s-a stabilit aici, având o seamă de inițiative culturale: fondator în 1922 alături de Aron Cotruș și C. Savu al ziarului „Solidaritatea”, fondator alături de Tiberiu Vuia, Aron Cotruș, Romul Ladea al unui cenaclu literar, membru în Comitetul de redacție al revistei „Hotarul” ș.a. Poezia publicată aici: *Zidarii* (nr. 2), *Cântecul din urmă* (nr. 4-5), *Vin dorurile-acasă* (nr.10), *Pescarul* (nr.11), este una de exaltare a profesiunilor prin *Zidarii* și *Pescarul*, iar prin celelalte două una de confruntare cu existența și condiția umană. D. Nanu publică poezia religioasă *Psalm*, poezie de implorare a divinității spre sădirea de credințe ferme în sufletul celui încă șovăitor.

În mod necesar trebuie remarcată colaborarea cu poezie a lui Perpessicius. În numărul 1 el publică *Pastel neoclasic*, iar în numărul 11 *La baie de soare* care fixează prin filtrul regretelor locuri ale amintirii, și anume malul Mureșului. O altă poezie a acestuia, *Din șanț executanții*, publicată în numărul 12 va face parte din primul său volum de versuri *Scut și targă* din 1926. De altfel Perpessicius a avut o perioadă de ședere la Arad în anul 1919 ca profesor de limba și literatura română la Liceul „Moise Nicoară” după ce își susținuse examenul de capacitate. Într-o cuvântare ținută aici la festivitățile de înființare a liceului el va vorbi de rostul prezenței sale și a altor camarazi din vechiul Regat, care îl implică și pe acela de la revista „Salonul literar”.

Publică de asemenea o poezie cu inflexiuni religioase intitulată *Revenire* (nr. 7) George A. Petre, teleormănean prin naștere, absolvent al Liceului

¹⁶ *Ibidem*, p. 168

¹⁷ Vezi și *Ibidem*, p. 173

„Mihai Eminescu” din Satu-Mare și apoi al Academiei Teologice Ortodoxe din Oradea, oraș în care a îmbrăcat haina preoțească, a trăit până în 1940 și a publicat cele două volume de versuri în mare parte religioase: *Dumnezău* (1928) și *Umbre și lespezi* (1938).

Sporadic publică poetul dobrogean Grigore Sălceanu, funcționând la Constanța ca profesor de franceză (*În urmă*, nr. 8), Al. Grigoriu (*Cronică ritmată. Primăvară timpurie*, nr.2; *Cronică rimată. Vara*, nr. 4-5) și ilfoveanul George Dumitrescu, prețuit de Mihail Dragomirescu și stabilit în București ca profesor de liceu. El publică în numărul 9 *Închinare*, poezie de consemnare a durerii interioare și căutare a unor repere existențiale. Era un poet afirmat deja prin două volume: *Poezii (1915-1919)* (1920) și *Primăveri scuturate* (1924). În chiar anul în care publica poezia *Închinare* în „Salonul literar” (ianuarie 1926), îi apărea la Craiova volumul de versuri *Cântece pentru madona mică*, premiat de Academia Română.

Un specific al revistei este apariția unor creații în limba franceză ale unora dintre colaboratori.¹⁸ Am amintit de publicarea poeziilor franceze ale lui Al. Macedonski. Au mai publicat în limba franceză: Elena Văcărescu (*Il passa*, nr. 6), Charles Ad. Cantacuzène (*Litanies de floréal*, nr. 9) și Al. T. Stamatiad poemele în proză *Réverie* (nr. 10) și *Symphonie triste* (nr.11).

De apreciat sunt traduceri din poezia românească în limba franceză.¹⁹ Lui Eminescu îi sunt traduse în franceză patru poezii: *O, mamă, Veneția* (*O, mère, Venise*) ambele de către Al. Gr. Soutzo (nr. 2), *Și dacă...* (sub titlul *Si les hautes peupliers*, datat Paris, janvier 1911), în traducerea lui Adolphe Clarnet (nr. 8) și *La steaua* (*Jusqu'à l'étoile*) în traducerea aceluiași Al. Gr. Soutzo (nr. 12). Lui V. Alecsandri îi apare în numărul 2 în traducerea lui G. Bengesco poezia *Paștele* (*Pâques*), lui D. Anghel *Scrisoare* (*Lettre*) în numărul 3 în traducerea lui Leo Bachelin, iar lui I. Minulescu poezia *Ecce homo* în traducerea lui Al. Macedonski, în numărul 1. Lui O. Goga îi e tradusă poezia *Clăcașii* (*Les opprimés*) de către Elena Văcărescu în numărul 4-5, iar lui Traian Demetrescu poezia *Amintire* (*Souvenance*) de către Adolphe Clarnet. De asemenea lui Al. T. Stamatiad îi sunt transpuse în franceză două poezii: *Uitare* (*L'oubli*) în numărul 3 și *Un singur suflet* (*Une seule âme*) în numărul 4-5, ambele de către Leo Bachelin.

În domeniul prozei realizările au fost mai puțin concludente, apelându-se chiar la republicări.²⁰ Astfel, în numărul 1 se publicau prozele *Nuvele fără*

¹⁸ Vezi și Petre Pascu, *stud. cit.*, rev.cit., nr.cit., p.13; Vezi asupra traducerilor de asemenea Iulian Negrilă, *Presa literară românească arădeană*, Arad, Universitatea de Vest Vasile Goldiș, 1999, p. 247-248

¹⁹ Vezi și *Ibidem*; *Dicționarul general al literaturii române*, S/T. Coordonator general: Eugen Simion, București, Editura Univers Enciclopedic, 2007, p. 34.

²⁰ Vezi și *Ibidem*, p. 34; Vezi și Iulian Negrilă, *op.cit.*, p. 245 și urm.

oameni de Al. Macedonski, iar în numărul 9 poemul în proză *În furtună* de D. Anghel. Proză poetică publică de asemenea Theodor Solacolu prin *Scrisoare* (nr. 2) și Eugeniu Sperantia prin *Sărutarea lui Antistene* (nr. 3).

De remarcat este colaborarea lui Emanoil Bucuța cu proza *Pe un drum de țară* (nr. 10). Era un scriitor afirmat după ce debutase în 1920 cu volumul de versuri *Florile inimii*, iar în 1925, cu un an înainte deci de amintita proză din „Salonul literar”, îi apăruse volumul de povestiri *Legătura roșie*.

Ca o curiozitate pentru această revistă de orientare modernă este prezența unui critic dogmatic, și anume G. Bogdan Duică prin proza memorialistică *Amintiri* în care relatează despre începuturile sale de critic și istoric literar.

Foarte vii, interesante și ancorate în realitate sunt eseul, critica literară și publicistica culturală.

În numărul 3 Eugen Lovinescu publică articolul *Presa și limba literară* în care combate atitudinea ostilă a scriitorilor și criticilor literari față de presă pentru că aceasta ar deforma limba literară prin izgonirea cuvintelor vechi autentice și abuzul de neologisme și chiar barbarisme. Criticul demonstrează, dimpotrivă, importanța presei în procesul de formare a limbii române literare. El reia de altfel teza enunțată în volumul al doilea din *Istoria civilizației române moderne*, intitulat *Forțele reacționare*.

În numărul 4-5, Perpessicius analizează dezvoltarea romanului ce a urmat războiului în studiul *Înflorirea romanului*. El constata înflorirea acestei forme epice față de perioada anterioară a războiului, în contrast izbitor cu dificultățile prin care trecea economia.

La finele analizei sale criticul scria:

„Variat ca teme de inspirație, trecând de la romanul social la cel psihologic, variat ca mijloace de expresie, întrebuițând când arhitectura zolistă precum în romanele d-lor Rebreanu și Davidescu, când compoziția autobiografică ca în romanul d-lui Minulescu, romanul dă astăzi adevărata temperatură a literaturii românești de astăzi”.²¹

Același critic, Perpessicius, publica în numărul 7 articolul *Protectionism cultural* în care punea problema protejării de către stat a culturii române. El scria printre altele:

„Statul are nevoie de promovarea culturii și literaturii, fie clasic-autohtone, fie universale. El nu se mai poate izola între zidurile chinezești ale analfabetismului său de europeană faimă. Și paralel cu colecția de moderne «doruri și amoruri» ale cutărui deputat al partidului, statul va trebui să îngrijească și de opera intrată în patrimoniul estetic al neamului. Ediții din clasici, monografii sumare sau erudite, crestomații de pagini alese pentru

²¹ *Ibidem*, p.34

uzul adulților și biblioteci populare, broșuri de vulgarizare, reviste de familie, magazine literare, iată o întreagă campanie literară, ale cărei amănunte le va stabili stat-majorul noului Consiliu al Literilor și în ale cărei diverse comandamente scriitorii își au locul lor prin predestinație”²²

Un colaborator valoros cu eseuri și critică literară este Tudor Vianu care publică două astfel de contribuții. Prima, intitulată *Autoritate și evidență*, apărută în numărul 4-5, este o paralelă între Descartes și Montaigne, ambii susținători ai încrederii în rațiunea umană dar care, prin comparare „ne înfățișează contrastul între autoritate și evidență”²³. Cealaltă contribuție, publicată în numărul 12, este intitulată *Două profesii de credință* și constituie o analiză a crezului literar expus de I. Minulescu și Rebreanu în revista „Idea europeană”. Analiza lui Vianu pune în evidență cu multă finețe diferențele ce separă cele două temperamente artistice:

„Contrastul dintre cei doi scriitori este evident. Unul revoluționar, celălalt tradiționalist; unul reprezentând un estetism orgolios, celălalt principiul etic al umanității; unul circumscriind arta aproape numai la lucrarea stilistică, celălalt preconizând creațiunea vieții și arătându-se disprețuitor față de ceea ce se numește «strălucirile stilistice»: laolaltă cei doi scriitori completează contrastul propriu literaturii noastre”²⁴.

Un articol incitant este cel din numărul 8, intitulat *Sufletul francez și „Le feu” de Henri Barbusse*, semnat de M. Gillard, profesor, membru al misiunii franceze în România, fost ofițer pe frontul francez. Articolul este o reproducere din revista „Idea europeană” din 2 mai 1920, având ca obiect combaterea tendențiozității operei în cauză datorate spiritului bolșevismului de care era animat autorul. *Le feu*, constata M. Gillard, a avut, desigur, succes la public. Totuși, este o operă care deformează războiul, scrisă cu *partis-prisuri*, cu multe denaturări:

„Henri Barbusse a făcut asupra soldatului francez din timpul războiului un studiu psihologic unilateral, incomplet și ciudat de părtinitor (...).

Spiritul părtinitor și sistemul autorului apar și mai limpede încă din stăruința sa de a exclude din tablourile sale de război pe soldatul francez”²⁵.

Le feu este prin urmare o operă care falsifică adevărul istoric, o scriere infestată de bolșevism care a avut succes mai ales în Germania adversă.

²² Idem, *Protectionism cultural*, în „Salonul literar”, noiembrie 1925, nr. 7, p. 62

²³ Tudor Vianu, *Autoritate și evidență*, în „Salonul literar”, iunie-iulie 1925, nr. 4-5, p.36; Vezi asupra acestui aspect și Iulian Negrilă, *op.cit.*, p. 250-251

²⁴ Idem, *Două profesii de credință*, în „Salonul literar”, mai 1926, nr.12, p. 106

²⁵ M. Gillard, *Sufletul francez și „Le feu” de Henri Barbusse*, în „Salonul literar”, decembrie 1925, nr.8, p.66.

Foarte interesantă, actuală, redactată pe un ton urban este polemica ideologică între D. Nanu și Panait Istrati intitulată *Între patrie și umanitate* din numărul 2 al revistei. Orientat ideologic spre comunismul internațional, Panait Istrati negase valoarea patriotismului identificând în orice iubire de patrie un patriotism „latrans”, o demagogie opusă adevăratului ideal al omenirii, umanitarismul. D. Nanu spune că există și un patriotism luminat, care refuză ura și este deschis prețuirii valorilor altor națiuni. Locul unde pune el un diagnostic exact îl constituie contradicțiile sistemului comunist de inspirație bolșevică rusească. Conducătorii comuniști sovietici, observa autorul articolului, au suprimat capitalul, luptă împotriva capitalismului, dar, ajunși într-o situație economică precară, nu ezită să facă apel la finanțele bancherilor occidentali. Cauza acestei situații economice, diagnostica D. Nanu, stă în suprimarea liberei inițiative și instaurarea etatismului „care face din lucrător marea victimă a bolșevismului și aduce Rusia la o formă economică anterioară capitalismului”²⁶.

D. Nanu identifică o altă contradicție a ideologiei egalitariste bolșevice, și anume constituirea noii clase de îmbogății care înfruntă legile egalitarismului și fac să se nască specula.

Anomalia acestui sistem pe care autorul articolului i-o evidențiază lui Panait Istrati și de care acesta se va convinge puțin mai târziu scriind acea faimoasă *Spovedanie pentru învinși* este suprimarea libertății de a gândi, a scrie, de a vorbi, a spiritului critic și deci a capacității intelectuale.

Un alt articol polemic al lui D. Nanu este cel intitulat *Primejdia și răspunderile artei* (nr. 11). Este un răspuns cu argumente de teorie și estetică literară la obiecțiile din „Adevărul literar și artistic” cu privire la tezele susținute de D. Nanu într-un articol anterior.

Al. Theodor Stamatiad polemizează și el cu Ion Vinea împotriva pretenției acestuia enunțată în „Contimporanul” de a revoluționa literatura română, pretenție validată istorico-literar de Felix Aderca.

Sporadic au apărut studii istorice sau cultural-istorice. De semnalat este cel al lui Perpessicius din numărul 12 despre Moise Nicoară (*Câteva cuvinte despre Moise Nicoară*) și al egumenului Serafim din numărul 4-5 numit *Ceva despre populația județului Arad*. El realizează o analiză istorică asupra populației județului Arad, subliniind întâietatea elementului românesc sub raportul vechimii și preponderența sa numerică.

O conectare la spiritul modernității și la valorile universale s-a realizat prin multele traduceri apărute aici, aspect care, pe lângă traducerea în franceză a poeziei românești la care ne-am referit, trebuie remarcat ca o

²⁶ D. Nanu, *Între patrie și umanitate*, în „Salonul literar”, aprilie 1925, nr. 2, p.11

preocupare a redacției revistei. Directorul revistei însuși a tradus multă poezie din Baudelaire: *Spleen* (nr. 1), *Copacul* (nr. 2), *Strigoii* (nr. 3), *Parfum exotic* (nr. 4-5), *Omul și marca* (nr. 9), *Răscumpărarea* (nr. 10), din Maurice Maeterlinck: *Cântec* (nr. 7), *Necunoscuta* (nr. 11), alte creații literare semnate de Oscar Wilde (*Privighetoarea și trandafirul*, nr. 6; *Prințul fericit*, nr. 12), Giovanni Papini (*Ziua nerestituită*, nr. 7), Guy de Maupassant (*Singurătate*, nr. 9). Lui D. Anghel îi sunt publicate două traduceri: una din V. Hugo (*Vedenie*, nr. 11) și alta din poetul simbolist francez Henri de Régnier (*Plecarea*, nr. 12). În numărul 4-5 P. Grimm traduce *Râsul copilului* de A. C. Swinburne. Sub semnătura I. M. în numărul 6 apare în traducere *Moartea Salomeei* de Guillaume Apollinaire, iar sub semnătura Ey în numărul 11 o proză de Villiers de l'Isle Adam intitulată *Chinul speranței*. Mai poate fi semnalată de asemenea traducerea din *Istoria Franței în cuvinte celebre* de Guy de Maupassant, traducere semnată G. O. Cum se vede și din traduceri, predomină modernii, iar între aceștia simboțiștii.

Aparițiile literare sunt recenzate îndeosebi de Const. Șăineanu, fratele cunoscutului lingvist și folclorist Lazăr Șăineanu. Recenzentul era doctor în filologie la Leipzig și autor al multor volume, cele mai însemnate fiind *Istoria literaturii franceze de la origini până la 1850* (1922) și *Romanul francez* (1922). Recenzent al noilor apariții și la ziarul „Adevărul” și la „Adevărul literar și artistic”, Constantin Șăineanu practică la „Salonul literar” o critică informativă, fiind preocupat de enunțarea temei și expunerea succintă a subiectului. În numărul 4-5 el recenzează *Chira Chiralina* de Panait Istrati, în numărul 6 volumul de *Critice* al lui Eugen Lovinescu, iar în numărul 10 volumul de povestiri *Într-o țară departe* de N. Pora.

Un alt recenzent al noilor apariții este Perpessicius, aflat la începutul activității sale critice care publicase de curând volumul *Repertoriu critic*. El publică mai multe cronici literare, fiind de amintit în primul rând cele din numărul 6 la volumul de *Versuri* de Aron Cotruș, *Doine din război și câteva povestiri* de Vasile Savel și *Câțiva scriitori* de Al. T. Stamatiad.

Foarte vie și diversă este rubrica „Știri și însemnări literare”. În numărul 4-5 Al. T. Stamatiad semnalează aici apariția traducerii *Cântării cântărilor* de Marcel Romanescu, subliniindu-i importanța prin aceea că „O astfel de traducere îmbogățește literatura română ca și o operă originală.”²⁷

Același autor publică în numărul 2 un necrolog pentru poetul simbolist belgian Maurice Maeterlinck, din care, cum am văzut anterior, a și tradus.

Menirea acestei rubrici este aceea de a semnală noi apariții de cărți, de reviste și evenimente culturale din reviste ori cotidiene românești și străine,

²⁷ A.I. T. Stamatiad, *Marcel Romanescu*, „Cântarea cântărilor”, „Salonul literar”, nr. 4-5, p.16

comentarii despre cultura și inițiativele culturale românești în străinătate etc. În numărul 12, de exemplu, se relatează despre acțiunile culturale în străinătate ale Elenei Văcărescu și N. Iorga.

Calitatea intelectuală a revistei i-a atras aprecieri unanime în țară. În numărul 12 al „Salonului literar” se reproduceau la amintita rubrică „Știri și însemnări literare” aprecierile apărute în revista „Viața literară” a lui G. Murnu:

„Dl. Al. T. Stamatiad cu bine cunoscuta sa vocație literară susține «Salonul» într-un spirit în care e ușor de recunoscut tradiția sa poetică. Traduceri din franțuzește, articole bine gândite și frumos scrise, colaborări prețioase și totdeauna așteptate întretin fiecare număr al revistei acesteia care pe lângă funcția sa literară, apărând la Arad, mai îndeplinește și pe cea națională. Numai eleganța sufletească a directorului ei a putut concepe o publicație tipărită cu atâta îngrijire, scrisă cu atâta seriozitate și atât de divers alimentată”.²⁸

Elocvent în caracterizări era de asemenea O. Goga în revista „Țara noastră” din Cluj, numărul 6 din 7 februarie 1926, chiar dacă era un poet de altă orientare decât cea de la „Salonul literar”:

„Dl. Al. T. Stamatiad, un distins poet îndrăgostit de arta sa, face să apară de mai multe luni la Arad, unde l-au așezat îndatoririle sale profesionale, o revistă pe care a intitulat-o, cu o simpatică nuanță de cochetărie: «Salonul literar».

Gazda e plină de atenții pentru fiecare. Interiorul e de gust, s-ar putea spune chiar elegant. Oaspeții sunt dintre cei mai aleși. Odată pe lună se face aici literatură, de cea mai bună calitate. Revista, într-adevăr, apare în excelente condiții de tipar, cu note interesante asupra evenimentelor culturale din țară și din străinătate, având totdeauna cel puțin o colaborare de preț din partea unui scriitor de seamă.

«Salonul literar» răspunde astfel, la granița apuseană a României, unei alese necesități sufletești și, deși nu are caracterul unei publicații de popularizare, căci nu se adresează marelui public, credem că va izbuti să dăinuiească multă vreme, strângând în jurul său tot mai mulți cititori. Dl. Al. T. Stamatiad, cu mari sacrificii și cu o nobilă stăruință, a înțeles rostul prezenței sale la frontieră. Merită toate felicitările noastre”.²⁹

Credința lui O. Goga potrivit căreia revista „va izbuti să dăinuiească multă vreme, strângând în jurul său tot mai mulți cititori”, din păcate, nu s-a adevărit. În numărul 12 din mai 1926, la finele său, se anunța: „Cu acest număr «SALONUL LITERAR» își întrerupe apariția până la toamnă”. Reapariția sa în toamnă însă nu s-a mai întâmplat.

²⁸ Apud „Salonul literar”, mai 1926, nr.12, p. 16

²⁹ Apud „Salonul literar”, martie 1926, nr.11, p.95.

LA RÉVUE „ SALONUL LITERAR” D’ARAD (Résumé)

Mots clés: *mensuel, symboliste, moderne, collaborations, Al. T. Stamatiad*

L’auteur analyse les contributions publiées dans la revue „Salonul literar” („Le salon littéraire”), fondée par le poète symboliste Alexandre Theodore Stamatiad de Bucharest à Arad et parue durant l’intervalle le 15 mars 1925 - le 15 mai 1926 (douze numéros). Il s’agit d’une revue d’orientation moderne qui a eu le rôle de faire connues en Transylvanie récemment reunie à la Roumanie les valeurs culturelles du Royaume et de connecter la littérature de cette province à l’esprit de la modernité roumaine. La revue a obtenu presque toujours des collaborations prestigieuses (E. Lovinesco, T. Vianu, Perpessicius, I. Minulesco) et a eu un niveau professionnel certain. Nous avons analysé tout d’abord l’article-programme de la revue et nous avons montré ensuite la contribution de la revue en ce qui concerne la poésie. Il s’agit généralement des poètes d’orientation moderne, qui se sont imposés dans la plus grande partie pour la valeur de leurs poésies. C’est la publication des traductions en français de la poésie roumaine ou des poésies de quelques Roumains (notamment Macedonski) rédigées directement en français qui constitue une nouveauté dans la presse littéraire roumaine. Nous avons montré que les réalisations dans le domaine de la prose ont été peu nombreuses, mais celles de l’essai, de la critique littéraire, du journalisme culturel ou littéraire ont été éloquentes et proviennent des noms qui ont fait époque dans la culture roumaine : Lovinesco, Vianu, Perpessicius. Il y a aussi des polémiques intéressantes, notamment celle de D. Nanu avec Panait Istrati ayant comme sujet le patriotisme et l’humanité ainsi que les traits du communisme soviétique. Vers la fin de l’étude nous avons passé en revue les nombreuses traductions en roumain de la littérature universelle, la majorité d’entre elles étant des créations des modernes.